

ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИНТЕГРИРАНЕ НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ И КОМУНИКАЦИОННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Татяна Ангелова

Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Кл. Охридски“

Резюме: Предмет на интерес в статията е дигитално управляваното учене, приложено в обучението по български език, схващано като комуникация. Ключовият изследователски въпрос е свързан с идентифициране на показателите за интегриране на ИКТ в обучението по български език и процедурите за верифицирането им.

В качеството си на предпоставка за автентично езиково обучение, тоест обучение, максимално доближаващо се до естествената комуникация, дигитално управляваното учене е интерпретирано в статията: а) като показател за качество на обучението по български език; б) показател за интегриране на ИКТ в обучението по български език.

Ключови думи: обучение по български език, дигитално управлявано учене, ИКТ, показател за качество на езиково обучение

INDICES FOR INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING BULGARIAN LANGUAGE

Tatiana Angelova

Faculty of Slavic Studies, Sofia University „St. Kliment Ohridski“

Abstract: The article focuses on the use of the Digital Driven Learning (DDL) in Teaching Bulgarian as Communication. The key research question is fixed – which are the indicators for integrating of ICT in Bulgarian Language Teaching and the procedures for its problem solving are presented.

Being prerequisite for authenticating of language learning DDL is treated in this article as: a) indicator for quality of Bulgarian Language Teaching, and b) as indicator for integrating of ICT in Bulgarian Language Teaching.

Key words: Bulgarian Language Teaching, Digital Driven Learning, ICT, indicator of quality language teaching

Мотивация на проблема Известно е, че е натрупан вече немалък опит в използването на информационни технологии с образователни цели. Не прави изключение и обучението по български език в средното училище. На този етап обаче все още недостатъчно са изследвани механизмите, чрез които се установява дали информационните и комуникационните технологии наистина са интегрирани в обучението, предназначено да се изучава български език като средство за социализация, като средство за личностно развитие на ученика. В този контекст назрява необходимостта да се изследва въпросът за това, има ли показатели за интегриране на ИКТ в обучението по български език. Ако има, могат ли те да бъдат описани и верифицирани с помощта на изследователски процедури. Ето защо като основен изследователски въпрос може да бъде формулиран следният проблем:

Изследователски въпрос Кои са показателите за интегриране на ИКТ в обучението по български език и могат ли да бъдат описани с оглед на изследователски нужди? В статията се застъпва разбирането, че езиковите корпуси като цифрови хранилища на автентични словоупотреби могат да бъдат използвани за продуктивно решаването на проблема за автентично езиково обучение. *Автентичното езиково обучение* максимално се доближава до естествената комуникация. В духа на конструктивизма като образователна парадигма то притежава подчертано интерактивен характер, протича, като общуват и за да общуват учителят и учениците, да си партнират в образователния диалог, да споделят знания, ценности. Стимулира се вътрешната мотивация на ученика за речево и интелектуално развитие, а не единствено външната мотивация, продукт от влиянието на средата в класната стая.

Продуктивна теза, защитавана в това изложение е, че изучаването на определен език предполага усвояването на речевите жанрове, които се практикуват при общуването на този език. Възприемането и създаването на текстове в определени речеви жанрове изисква автентичен речев материал от реално протичаща комуникация, от проверени електронни ресурси, а не само речев материал, подбиран и интегриран от обучаващия, нерядко съставян за нуждите на конкретното занятия, на конкретното обучение.

Не прави изключение и обучението по български език като първи език. За да се постигне комуникативна ориентация на обучението по български език, от значение е да се осигурява и автентичен речев материал за възприемане и анализ на словоупотреби, за генерирането им, да се разполага с корпуси от автентични текстове, с помощта на които да се изгражда адекватна езикова картина на света в съзнанието на ученика. От тази постановка произтича и изводът, че използването на корпуси от ученически текстове е ключов фактор за постигане на автентично езиково обучение.

Нещо повече, защитимо е твърдението, че сред показателите за интегриране на ИКТ в обучението по български език може да бъде посочен като ключов - използването на корпуси от текстове, по-специално ученически текстове. *Ученическите текстове* са речеви продукти, по които се съди за постиженията и слабостите в речта на обучаваните, установява се техният напредък и техните трудности, отразява се езиковото им съзнание. От съществено значение за постигането на комуникативно обучение по български език е използването на автентични ученически текстове, тоест текстове, създавани като продукт и процес в класната стая и представлящи речевото поведение на ученика. (вж. Приложение № 1).

Представеният в приложение № 1 текст е автентичен. Той е ексцерпиран от събрания материал на международното изследване PIRLS'2006 върху грамотността или уменията на учениците да четат и да извличат информация, да я интерпретират. Примерът илюстрира уменията на четвъртокласник да отговори на тестова задача със свободен отговор и свидетелства за уменията на детето да обосновава свое мнение във връзка с извлечена информация от нехудожествен текст. В изследването участват около 4000 български ученици от четвърти клас. Техните отговори на задачите със свободен отговор са в процес на включване в бъдещия корпус от ученически текстове.

Решение на проблема Основна предпоставка за решаване на проблема за показателите, характеризиращи интегрирането на ИКТ в обучението по български

език, е идеята, придобила все по-голяма популярност в съвременната теория практика и практика на езиковото обучение, за така нареченото дигитално управлявано учене (Digital Driven Learning, DDL). За илюстративен пример може да бъде разгледан образецът на английски език, при който се използва за нуждите на езиковото обучение (в случая по английски език) корпусът на съвременния американски английски език СОСА. Авторът на презентацията е Роджър Джи, а темата ѝ е “Corpus-based Activities Using Authentic Language”. Презентацията е официално представена пред симпозиума на тема *Authenticating Language Learning: Web Collaboration Meets Pedagogic Corpora February 17-19, 2011, University of Tübingen* <http://u-002-segsv001.uni-tuebingen.de/symposium/>

Както става ясно от работния лист, приложен към презентацията на Р. Джи (вж. приложение №2), информация от езиковия корпус на съвременния американски английски език се използва за образователни нужди при изучаването на съществителни имена, тоест морфология. От стотите най-често използвани съществителни имена са извадени примери и е поставена езикова задача да се групират на броими и неброими. Предимствата на такъв подход са свързани най-вече с реализирането на изискването за автентичност на езиковото обучение.

Въз основа на изложените постановки може да бъде направено следното допускане.

Допускане

- Приложението на дигитално управлявано учене ДУУ е ключов показател за интегриране на ИКТ в обучението по български език, защото чрез него се постига автентичност на езиковото обучение.
- Проверка на допускането: чрез събиране на данни от интернет с помощта на машина за търсене, както и чрез експертна оценка на специалисти по езиково обучение, участвали в симпозиума

Authenticating Language Learning: Web Collaboration Meets Pedagogic Corpora February 17-19, 2011, University of Tübingen <http://u-002-segsv001.uni-tuebingen.de/symposium/>

Представените на симпозиума презентации и постери, общо на брой 27, заедно с три пленарни доклада и четири семинара (уъркшопи), бяха посветени на проблема за автентично езиково обучение, при което се търсят пресечните точки между съвместната онлайн работа (така нареченото уебсътрудничество) и педагогическите корпуси. Сред използваните понятия в презентациите, в постерите и на дискусиите ДУУ беше с ключово значение.

Същност и функции на дигитално управляваното учене (DDL) С помощта на машината за търсене на информация в интернет бяха засечени следните резултати за абревиатурата **DDL** :

- Около 126 000 000 резултата (0.28 секунди) са открити с помощта на машината за търсене GOOGLE. (към 20 април 2011)
- Обект на търсене сред резултатите беше DDL - Data-Driven Learning, in [language acquisition](#) learning of a language through [corpus](#) analysis (www.wikipedia.org) При справка с енциклопедията за бързо информиране беше установено, че DDL е една от абревиатурите, сред изброените по-долу:

DDL may be an [abbreviation](#) for:

- Don't Do Lip!
- [Daniel Day-Lewis](#), Academy Award winning [Irish/English](#) actor
- [Data Definition Language](#) or Data Description Language
- **Data-Driven Learning, in [language acquisition](#) learning of a language through [corpus](#) analysis**
- Den Danske Landinspektørforening, the [Danish Association of Chartered Surveyors](#)
- [Description Definition Language](#)
- [Design Document Listing](#)
- [Det Danske Luftfartselskab](#), Danish airline
- Diagonal Defensive Line, a defensive theory relating to the [Championship Manager 3](#) series of games.
- [Didanosine](#), an antiretroviral drug
- [Digital Data Link](#)
- [Diode-Diode Logic](#)
- [Direct download link](#)
- [Dolby Digital Live](#)
- [Drop-down list](#) (Web development)
- [Dulce de leche](#), a milk-based syrup
- [Dungeon Definition Language](#)
- [Dutch Defence League](#), a Dutch single issue group with the stated aim to oppose what it considers to be the spread of Islamism, Sharia law, and Islamic extremism in The Netherlands.
- Dynamic [Distribution List](#)
- An acronym for the [Australian light destroyer project](#)

Както става ясно, абривиатурата, която представлява интерес в конкретния случай, е четвъртата подред:

- Data-Driven Learning, in [language acquisition](#) learning of a language through [corpus](#) analysis

Дигитално управляваното учене включва приложение на автентичен речев материал на езика, който се изучава, речев материал, ексцерпиран от определен контекст в езиков корпус, предполага използване на определена словоупотреба, която е аотирана, верифицирана, за нуждите на рецептивна или на генеративна речева дейност в класната стая.

Основната функция на дигитално управляваното учене е да направи автентично езиковото обучение, като се използват данни от езикови корпуси за усъвършенстване на постиженията на учениците.

За да бъде използван резултатно, корпусът от ученически писмени текстове следва да отговаря на определени изисквания, предявявани от корпусната лингвистика.

Изисквания, на които отговаря корпусът от писмени ученически текстове:

представителност- корпусът от ученически текстове да бъде представен чрез мостри, образци, изпробвани и типични, съществени за корпуса, т.е. представителни за корпуса:

- автентични ученически текстове- създавани без намесата на учителя, на възрастния;
- създавани в рамките на занятията, а не у дома;
- отговарящи на определени образователни нужди (например аргументативни текстове);

брой единици в корпуса

- ориентиран обем: 1 000 000 думи;
- *затворени корпуси* – обслужва обработване на архиви от състезателни изпити;
- *отворени корпуси*- обслужва всекидневната практика, нуждите на учителя от речев материал за познавателните дейности.

Какви аргументи могат да бъдат приведени в полза на създаването на корпус от ученически текстове с оглед на приложението му?

Приложение на корпуса от ученически текстове. Приложението на корпуса от ученически текстове може да бъде представено в няколко аспекта, по – важни от които са:

- създаване на база данни за постиженията и трудностите на учениците при усвояване на определен вид учебни речеви жанрове, на определен вид умения да използват езиковите единици в съответствие с книжовните норми;
- грешките в ученическата реч могат да бъдат систематизирани и информацията да бъде на разположение на специалистите: лингвисти, психолингвисти, социолингвисти, методици и т.н.;
- събира се обратна информация за осъществяване на целите на обучението по български език;
- създава се обективна картина за реализирането на държавните образователни изисквания по български език съобразно натрупания емпиричен материал;
- с помощта на данните от корпуса може да се управлява успешно оценяването по български език: чрез съставяне на коректни тестови задачи както за нестандартизирани тестове, така и за стандартизирани тестове, обслужващи национални изпити, лингвистични олимпиади, диагностични изследвания върху езиковото и интелектуалното развитие на учениците;
- базата от данни позволява да се включат автентични словоупотреби при създаването на задачи за формиращо оценяване, при организирането на учебния процес, в който се прилагат активни методи за учене, интерактивни техники, информационни и комуникационни технологии;
- събраните данни от аудио- и видео- записи на уроци ще позволят да се проучва:
 - а. резултатността от използване на алтернативни учебници по български език;
 - б. речевото поведение на учениците и на учителя.

Въз основа на посочените доводи за използване на корпус от ученически текстове могат да се набележат някои ключови аспекти в приложението на дигитално управляваното учене в обучението по български език.

Приложение на дигитално управляваното учене – ДУУ в обучението по български език в средното училище

Сред доводите в полза на приложението на ДУУ като по-важни могат да се посочат следните:

- езиковите корпуси включват автентични словоупотреби
- съществува корпус на българската разговорна реч <http://www.bultreebank.org>
- има български Word Net http://dcl.bas.bg/BulNet/wordnet_en.html.

Възможни са следните аспекти на приложение: тематично, структурно, по отношение на оценяването на постиженията на учениците, събиране на обратна информация:

- Тематично – по раздели от науката за езика (морфология, синтаксис);
- Структурно – по формати дейности, които могат да се изпълняват с помощта на корпуса;
- Оценяване чрез тестови задачи, които са съставени въз основа на данни от езиковия корпус.

За нуждите на обучението по български език може да бъде конструиран образец за работен лист за дигитално управлявано учене. Ето как би могъл да изглежда.

Образец за работен лист ДУУ, предназначен за обучение по български език

- Тема на урока
- Източник на словоупотребите – кой езиков корпус се използва
- Дата на публикуване на данните
- Автор на текста
- Сверяващ запис
- Езикова задача за използването на работния лист.

Като илюстрация ще използваме следния пример:

Пример за използване на ДУУ на занятия по български език

- Източник: <http://www.bultreebank.org>
- Тема на урока: “Подбор и съчетаване на езикови средства”- 7.клас
- Езикова задача: Запознайте се с информацията от работния лист.

С кои думи се съчетават подчертаните изрази?

Какъв извод ще направите за възможностите на българския език по отношение на подбора и съчетаването на езикови средства?

Наред с очевидните предимства, които предлага приложението на дигитално управляваното учене, то повдига и редица въпроси за обсъждане.

Въпроси за дискутиране

- Как да бъде създадена методика за приложение на дигитално управлявано учене в обучението по български език – как да се съчетаят възможностите на езиковия корпус с възможностите на машините за търсене.
- Как да бъде осъществено координирането на трите процеса: а) разширяване на възможностите да се използват данните от езиковите корпуси, б) осигуряване на достъп до базата данни и в) създаване на възможности за всички заинтересовани да използват данните при вземане на решения.

ЛИТЕРАТУРА

Authenticating Language Learning: Web Collaboration Meets Pedagogic Corpora February 17-19, 2011, University of Tübingen <http://u-002-segsv001.uni-tuebingen.de/symposium/>

Българска разговорна реч. База Данни. Сайт за българска разговорна реч на Факултета по славянски филологии. <http://www.slav.uni-sofia.bg/bgspeech/sites/indexbg.htm>

Корпус на българския език. Изследователска група <http://www.bultreebank.org>
Лингвистичен консорциум база данни Linguistic Data Consortium.
<http://www ldc.upenn.edu/>

McEnery T., A. Wilson 2001: Corpus Linguistics. An Introduction. Edinburgh University Press.

Online Lexical Reference System Word Net <http://wordnet.princeton.edu/>

Секция по компютърна лингвистика към Института за български език към Българска академия на науките <http://dcl.bas.bg>

Корпуси на български език http://dcl.bas.bg/corpora_bg.html -
интернет страница на български език

Корпуси на български език http://dcl.bas.bg/en/corpora_en.html -
интернет страница на английски език.

9. Бихте ли желали да посетите Антарктида? Използвайте прочетеното в "Запознаване с Антарктида" и "Писмо от Антарктида", за да обясните защо мислите така.

Аз не бих искал да посетя Антарктида, защото там храната е само сушена и консервирана, а на мен не ми харесва. Условието за живот са много трудни: там студено е, а зимата виси над нас. Вече континентът е потънал в лед.

10. В коя част от текста се описва колко е дебел ледът в Антарктида?

- А. Какво е Антарктида?
 Б. Времето в Антарктида.
 В. Пингвини в Антарктида.
 Г. Писмо от Антарктида.

Gee, R. Corpus-based Activities Using Authentic Language
rgee@holysfamily.edu

Holy Family University
Philadelphia, USA

Word Sorts

Count & Noncount Nouns Count nouns have a plural form. Noncount nouns do not have a plural. Divide these words into 2 groups – count nouns and noncount nouns.

Source: Nouns taken from the 100 most frequent nouns in The Corpus of Contemporary American English COCA, (<http://www.americancorpus.org/>)

car	children	country	day
family	food	game	government
health	information	life	lot
man	money	night	part
people	percent	research	school
state	students	thing	time
water	way	week	women
work	work	world	year

Count Nouns

Noncount Nouns

Приложение 2

За автора: Татяна Ангелова, доцент доктор, Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски”, angelova@slav.uni-sofia.bg